
Teisinė išlyga:

Šis straipsnis nėra publikuotas viešojoje erdvėje (įskaitant mokslinius leidinius), todėl bet koks straipsnio ar atskiros jos dalies panaudojimas be autoriaus sutikimo yra draudžiamas. Pažeidus išlygą asmuo atsako Lietuvos Respublikos įstatymų numatyta tvarka.

EUROPOS SAJUNGOS KONKURENCIJOS TEISĖS NORMŲ TAIKYMAS SPORTINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMUI: EVOLIUCIJA IR TENDENCIJOS

Mindaugas Grigaitis

Advokato A. Matkevičiaus ir partnerių kontora

Telefonas +37052422872

Elektroninis paštas m.grigaitis@amplegal.lt

Konkurencija reiškia galimybę tarnauti vartotojams geresniu ir pigesniu būdu, be apribojimų ar privilegijų tiems, kuriems inovacija neparanki.

Liudvig von Mises

Raktiniai žodžiai: ES sporto teisė, ES konkurencijos teisė, sporto specifiškumas, Meca-Medina byla, sportinė veikla.

IVADAS

Sportas apibūdinamas kaip „visų formų fizinė veikla, atsitiktinė ar organizuota, kurios tikslas yra pagerinti fizinę būklę ir psichinę savijautą, formuoti socialinius santykius arba siekti rezultatų visų lygių varžybose“¹. 1997 m. Amsterdamo Tarpvyriausybinė konferencija specialioje deklaracijoje pabrėžė „socialinę sporto reikšmę, ypač stiprinant tapatybę ir vienijant žmones“². Šiuolaikinis sportas – universalus fenomenas, „vis didesnės reikšmės įgaunantis socialinis ir ekonominis reiškinys, labai padedantis siekti Europos Sąjungos strateginių solidarumo ir gerovės tikslų“³. Sporto sritis specifinė, nes remiasi lygių galimybių, žaidimo pagal taisykles (*fair play*), solidarumo (lėšų perskirstymo) ir kt. principais.

Paskutiniaisiais dešimtmečiais sporto internacionalizacija ir naudojimas komerciniais tikslais akivaizdžiai išaugo, kartu padaugėjo ir bylinėjimosi dėl vidinio sportinės veiklos organizavimo atvejų. ES teisę palaipsniui imta vertinti kaip priemonę, teikiančią privatiems ieškovams erdvę pakankamai autonomiškų sportinės veiklos organizavimo taisyklių peržiūrai. Sporto komercializacijos apimtis prisidėjo prie sporto „juridifikavimo“ ir kartu sąlygojo sporto organizacijų „autonomijos eroziją“⁴. Intensyvesnis sporto ir teisės santykis leido kai kuriems

---

¹ Recommendation No. R (92) 13 rev of the Committee of Ministers to Member States on the revised European sports charter (*Council of Europe's European Sports Charter*), 2001, 2 straipsnis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(92\)13&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFB55&BackColorLogged=FFAC7](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(92)13&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFB55&BackColorLogged=FFAC7)>.

² *Declaration on Sport, annexed to the final act of the Treaty of Amsterdam*, 1997. OJ C 340. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html#0136040046>>.

³ Europos Bendrijų Komisija. *Baltoji knyga dėl sporto*, COM(2007) 391 galutinis, liepos 11, 2007, p. 2.

⁴ Parrish, R. *Sports law and policy in the European Union*. Manchester University Press, 2003, p. 6, 132.

akademikams savo analizę išplėsti už sąvokos „sportas ir teisė“ ribų, nustatant atskirą „sporto teisės“ institutą⁵.

ES sporto teisei konkurencijos teisės taikymo problematika itin svarbi ir aktuali, tai iliustruoja ir dabartinė ES institucijų praktika šioje srityje. Privatūs asmenys (fiziniai ir juridiniai) dėl galimų konkurencijos teisės pažeidimų gali tiesiogiai kreiptis į Europos Komisiją (toliau – Komisija, EK), todėl tai veiksminga ir prieinama priemonė užtikrinant sportininkų ar sporto klubų teisėtus interesus *versus* kvestinuotinus sporto federacijų nustatytus reikalavimus. Kita galimybė – sporto taisyklių atitikties ES (konkurencijos) teisės normoms patikra nacionaliniams teismams kreipiantis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – Teismas, ETT) prejudicinio sprendimo.

Ex ante pažymėtina, jog konkurencijos teisės normų atžvilgiu skiriami du sporto aspektai (dvi sporto taisyklių grupės) – sporto organizavimo (reguliavimo) veikla bei su sportu susijusi pajamas teikianti veikla⁶.

Dėl aktualumo šio **straipsnio objektu** pasirinkta *ES konkurencijos teisės normų taikymo sporto organizavimo taisyklėms analizė*. Naujausi Teismo sprendimai šioje srityje gana radikalai pakoregavo ankstesnę praktiką, atverdami kelią tolesnei sporto organizacijų priimtų taisyklių revizijai, siaurindami sporto organizacijų autonomijos ribas bei išplėsdami konkurencijos teisės nuostatų taikymo apimtį.

Mokslinio naujumo prasme svarbu tai, kad šios Teismo inovacijos susilaukė prieštarų akademinės ir sporto bendruomenės vertinimų, o teisinėje literatūroje lietuvių kalba sporto teisinis reguliavimas ES apskritai nėra analizuojamas. ES konkurencijos teisės taikymo sportinės veiklos organizavimui problematikai užsienio autoriai skiria nemažai dėmesio, iš jų labiausiai pažymėtini S. Weatherill, E. Szyszczak ir A. Vermeersch darbai.

1. ES SPORTO POLITIKOS IR SPORTINĖS VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO PAGRINDAI

Sporto sektorius ES reguliuojamas dviem pagrindiniais metodais (kryptimis):

1) vykdant *tiesioginę sporto politiką* (jos instrumentai – ES institucijų deklaracijos, rezoliucijos etc., tai yra dažniausiai rekomendacinio pobūdžio teisės aktai), ir

2) *netiesiogiai* – ES institucijoms vertinant sporto taisyklių suderinamumą su ES teisės nuostatomis, skirtomis laisvam asmenų bei paslaugų judėjimui ir konkurencijai⁷.

⁵ Parrish, R. The Birth of European Union Sports Law. *Entertainment Law*, 2003, 2(2): 21. Šiame straipsnyje autorius pateikia atskirų autorių argumentus „už“ ir „prieš“ termino „sporto teisė“ pagrįstumą (pats laikydamasis teigiamo požiūrio). Atsižvelgiant į jurisprudencijos šioje srityje sklaidą, galima vartoti sąlyginį „ES sporto teisės“ terminą, tokia disciplina dėstoma daugelyje Europos universitetų.

⁶ Commission of the European Communities. *The EU and sport: background and context. Accompanying document to the White paper on sport*, SEC(2007) 935, July 11, 2007, p. 63.

⁷ Van den Bogaert S. and Vermeersch A. Sport and the EC Treaty: a tale of uneasy bedfellows? *European Law Review*. 2006, 31: 822, 826.

Natūralu, jog 1957 m. pasirašyta Europos Bendrijos Steigimo Sutartis⁸ (toliau – EB Sutartis, EBS) neturėjo specialių normų, skirtų sportinės veiklos reguliavimui – tuomet sportas kaip reikšminga ekonominė veikla nebuvo suvokiamas (o ir pati sutartis vadinama rėmine, *traite cadre*, nes nustatė tik pagrindinius reguliavimo principus ir sritis). Taip pat galima pastebėti, jog ir Sutarties konkurencijos teisės normos buvo kuriamos turint omenyje kur kas tradiciškesnes pramonės sritis, nei sportas.

Netiesioginio reguliavimo kryptį⁹ kelią 1974 m. atvėrė Teismas. Vykdydamas išimtinę savo kompetenciją – užtikrinti, „kad aiškinant ir taikant šią Sutartį būtų laikomasi teisės“¹⁰, EB Sutartį jis dažniausiai aiškino plečiamai, kad jos reguliavimo laukas apimtų kuo daugiau gyvenimo sferų, o vidaus rinkos¹¹ teikiamais privalumais pasinaudotų kuo daugiau asmenų (pvz., sąvokų „darbuotojas“, „ūkio subjektas“, „nacionalinis teismas“ etc. aiškinimas *sensu largo*). Panašiai Teismas apibrėžė *ekonominės veiklos* apimtį – sprendime byloje *Walrave*, laikydamasis teleologinio požiūrio (atsižvelgdamas į Bendrijos tikslus), jis priėjo išvados, kad „sportas priklauso Bendrijos teisiniui reguliavimui tiek, kiek jis reiškia ekonominę veiklą EB Sutarties 2 str.¹² prasme“^{13 14}. Tai reiškė, jog sportinei veiklai tais atvejais, kai ji turi ekonominį pobūdį¹⁵, gali būti taikomos vidaus rinkai skirtos taisyklės, taigi, ir ES konkurencijos teisės nuostatos. *Bosman* byloje Teismas akcentavo asmenų teisių apsaugos prioritetą: „subsidiarumo principas, netgi interpretuojamas plačiai ir reiškiantis, jog Bendrijos institucijų įsikišimas į sportinės veiklos organizavimą turi apsiriboti atvejais, kai tai tikrai reikalinga, negali sąlygoti situacijos, kai privačių asociacijų laisvė priimti sporto taisyklės riboja naudojimąsi teisėmis, kurias asmenims suteikė Sutartis“¹⁶.

Iki *Lisabonos sutarties*¹⁷ įsigaliojimo 2009 m. gruodžio 1 d. ES institucijos neturėjo *priskirtosios kompetencijos* (t.y. tiesiogiai numatytos Sutartyje) sporto srityje. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai į *Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo*¹⁸ (taip remiantis Lisabonos sutarties 2 str.

⁸ Europos Bendrijos Steigimo Sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2.

⁹ Šią kryptį prof. M. Wathelet įvardija kaip „marginalinę kontrolę“ (ES institucijų vykdomą papildomą kontrolę, ar savo galiomis nepiktnaudžiauja sporto sektoriaus dalyviai). (Wathelet, M. *Sport governance and EU legal order: present and future*, p. 3. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://www.ielaws.com/Wathelet_EN.pdf>).

¹⁰ EB Sutarties 220 straipsnis [dabartinis *Europos Sąjungos sutarties* 19 straipsnis].

¹¹ Iki *Lisabonos sutarties* įsigaliojimo ES oficialiuose teisės aktuose buvo vartotos „bendrosios rinkos“, „vidaus rinkos“, „vienos (vieningos) rinkos“ sąvokos. *Lisabonos sutartis* (2 straipsnio 2 g) punktas) panaikina šią painiavą, terminą „bendroji rinka“ keičia terminu „vidaus rinka“. Atlikus šį pakeitimą, laikytina, jog vidaus rinka, be keturių laisvių, apima ir konkurencijos, žemės ūkio politiką etc. (Taip pat žr. Barnard, C. *Europos Sąjungos materialinė teisė*. T. 1. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 10-14.).

¹² Įsigaliojus *Lisabonos sutarčiai*, buvusios *Europos Bendrijos Steigimo Sutarties* 2 straipsnį atitinka *Europos Sąjungos Sutarties* 3 straipsnis (tiksliau, vidaus rinką apibūdinanti 3 str. 3 d.).

¹³ Case 36/74, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale* [1974] ECR 1405. Sprendimo 4 punktas.

¹⁴ Ši nuostata perimta ir Direktyvoje 2006/123/EB *Dėl paslaugų vidaus rinkoje* – pelno nesiekianti mėgėjų sporto veikla „turėtų būti nelaikoma ekonomine veikla ir turėtų nepatekti į šios direktyvos taikymo sritį“ (preambulės 35 punktas).

¹⁵ Šio sprendimo 5 punkte Teismas ekonominę veiklą apibrėžė kaip „turinčią atlygintino darbo arba už atlyginimą teikiamų paslaugų pobūdį“.

¹⁶ Case C-415/93, *Union Royale Belge Societes de Football Association and others v. Bosman* [1995] ECR I-4291. Sprendimo 81 punktas.

¹⁷ *Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį*. [2007] OL C 306/01.

¹⁸ NB. Kadangi straipsnyje nagrinėjama Komisijos ir Teismo praktika iki *Lisabonos sutarties* įsigaliojimo, nurodoma ligtolinė Europos Bendrijos steigimo sutarties numeracija, o Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo atitinkama

pervardinta *Europos Bendrijos steigimo sutartis*) (toliau – SESV) 6 straipsnį (rėmimo, koordinavimo ir papildomi veiksmai) įtraukiamas ir sportas¹⁹, šioje srityje Parlamentas ir Taryba priima skatinamąsias priemones, o Taryba Komisijos pasiūlymu – rekomendacijas (SESV XII antraštinė dalis „Švietimas, profesinis rengimas, jaunimas ir sportas“, 165 str.). Šis formalus sporto įtraukimas į Sutartį (analogiškai numatytas dar *Sutartyje dėl Konstitucijos Europai*) skirtas *tiesioginei sporto politikai*, tarsi sukuria „sporto teisinę aplinką“ ir „legitimizuoja“ ankstesnias ES iniciatyvas sporto srityje²⁰, tačiau visiškai neturi įtakos²¹ iki šiol suformuoto *netiesioginio* reguliavimo režimo, kai sportinė veikla, turinti ekonominį poveikį, reglamentuojama (netiesiogiai, ne *expressis verbis*) laisvo judėjimo ar konkurencijos teisės normomis. ES teisė turi plačią *funkcinę aprėptį*, nes esama labai nedaug veiklos sričių, kurios neturi ekonominio poveikio²².

2. ES KONKURENCIJOS TEISĖS NORMŲ TAIKYMO SPORTO SEKTORIUI EVOLIUCIJA: NUO *BOSMAN* IKI *MECA-MEDINA*

2.1. Europos Teisingumo Teismo „vengimas“ taikyti konkurencijos teisės normas sportui

Akademikai atkreipia dėmesį į didėjančią laisvo judėjimo nuostatų ir konkurencijos taisyklių konvergenciją, komplementarumą ir sąveiką²³, tačiau sporto organizavimo srityje ETT buvo linkęs šias taisykles taikyti atskirai, be to, preferenciją teikė laisvo (darbuotojų, paslaugų) judėjimo taisyklėms. Tad po *Walrave* bylos priimtus sprendimus (bylose *Dona*²⁴, *Bosman*, *Deliège*²⁵, *Lethonen*²⁶ ir kt.) Teismas grindė nuostatomis, skirtomis nediskriminavimui dėl pilietybės (EBS 12 [18] str.), laisvam asmenų judėjimui (39 [45] str.), laisvam paslaugų judėjimui (49 [56] str.), tačiau ilgai „vengė“ taikyti ES konkurencijos teisės normas. Nors *Bosman* (vertintos UEFA žaidėjų perėjimo į kitą klubą taisyklės), *Deliège* (nacionalinė atrankos į tarptautinius dziudo turnyrus taisyklė), *Lethonen* (nacionalinės krepšinio federacijos „perėjimo lango“ taisyklė) atvejais nacionaliniai teismai, kreipdamiesi su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, *inter alia*, kėlė šių ir numeracija nurodoma skliaustuose – pvz., 81 [101] str. (Komisijos ar Teismo sprendimų citatose palikta originali numeracija). Straipsnyje laikomasi pastarąja sutartimi nustatytos aktualios terminologijos (pvz., „ES konkurencijos teisė“, o nebe „EB konkurencijos teisė“ etc.), vartojami aktualūs institucijų pavadinimai.

¹⁹ Tai vertintina kaip progresyvus žingsnis, nes diskusijose būta nemažai nuomonių sportą ir toliau palikti Sutarties „užribyje“ – pastarojo požiūrio laikėsi ir TOK prezidentas J. Rogge (Beloff, M. *The Canniness Of The Long Distance Swimmers: The far-reaching effects of Meca-Medina on European Sports rules*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.blackstonechambers.com/document.rm?id=214>>.)

²⁰ Van den Bogaert, S. and Vermeersch, A. Sport in the European Constitution: All sound and no fury? *Maastricht Faculty of Law Working Paper* 2005/8: 7. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=6853>>.

²¹ Tad galima sutikti su nuomone, jog iki *Lisabonos sutarties* įsigaliojimo egzistavusi pirminė ES teisė buvo iš esmės pakankama, siekiant užtikrinti tinkamą teisinį sporto sektoriaus reguliavimą – žr. Wathélet, M., p. 29.

²² Weatherill, S. On overlapping legal orders: what is the “purely sporting” rule? *The regulation of sport in the European Union*. Edward Elgar Publishing Ltd, 2007, p. 55.

²³ Szyszczak, E. Is sport special? *The regulation of sport in the European Union*. Edward Elgar Publishing Ltd, 2007, p. 15.

²⁴ Case 13/76 *Donà* [1976] ECR 1333.

²⁵ Cases C-51/96 and C-191/97 *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées e.o.* [2000] ECR I-2549.

²⁶ Case C-176/96 *Lehtonen en Castors Canada Dry Namur-Braine v Fédération royale belge des sociétés de basketball* [2000] ECR I-2681.

taisyklių suderinamumo su EBS 81 [101] ir 82 [102] str. klausimą, tačiau ETT nevertino jų konkurencijos teisės požiūriu. Štai *Bosman* byloje Teismas paprasčiausiai apsiribojo sakiniu – „kadangi abiejų rūšių taisyklės, dėl kurių kreipėsi nacionalinis teismas, prieštarauja 39 straipsniui, 81 ir 82 straipsnių aiškinimo pateikti nėra būtina“²⁷. Tad nors sprendimas *Bosman* byloje vertinamas kaip vienas reikšmingiausių ETT jurisprudencijoje, tačiau faktas, jog aplinkybių Teismas nenagrinėjo konkurencijos teisės aspektu, įvardijamas kaip šio sprendimo ribotumas^{28 29}. 2000 m. balandžio 11 ir 13 d. priimtuose *Deliège* ir *Lethonen* sprendimuose Teismas situacijas vertinti konkurencijos teisės požiūriu atsisakė motyvuodamas tuo, jog nacionaliniai teismai šiuo klausimu jam pateikė nepakankamai faktinės ir teisinės kontekstinės informacijos³⁰.

Kitaip situacijas vertino generaliniai advokatai – savo nuomonėje *Bosman* byloje C. O. Lenz daug dėmesio skyrė konkurencijos teisės normų taikymo analizei (nuomonės 262-286 punktai), prieidamas prie vienareikšmiškos išvados, „jog visiškai aišku, kad byloje aptariamoms taisyklėms yra konkurencijos ribojimas 81 str. 1 d. prasme“³¹; *Lethonen* byloje generalinis advokatas S. Alber teigė, jog perėjimo periodai tikėtinai riboja konkurenciją 81 str. 1 d. prasme, nes neleidžia klubams padidinti savo kuriamo produkto (varžybų) patrauklumo išigyjant naujus žaidėjus³²; *Deliège* byloje generalinis advokatas G. Cosmas akcentavo, kad esama esminio skirtumo, kurias taisykles – laisvo judėjimo ar konkurencijos teisės – pasirenkama taikyti sprendžiant konkretų ginčą (jo manymu, analizė konkurencijos teisės požiūriu globalesnė ir gilesnė)³³, ir nusprendė, kad atrankos į tarptautinius turnyrus kriterijams netaikytinas 81 [101] str. draudimas, nes šios taisyklės, nors ir turi ribojantį poveikį, būtinos pasiekti teisėtam tikslui (sukurti profesionalias dziudo varžybas)³⁴.

Dar vienas „šansas“ Teisingumo Teismui įvertinti sporto organizacijų nustatytas taisykles, taikant ES konkurencijos teisės normas, buvo *Balog* byla³⁵ (1998 m.). Būdamas Vengrijos, tuo metu trečiosios valstybės, piliečiu, futbolininkas Balog negalėjo remtis *Bosman* sprendimu, todėl FIFA nustatytas perėjimo taisykles (kai pasibaigus kontraktui futbolininkui iš ne ES valstybės narės buvo taikomas perėjimo mokestis; panaikintas 1999 m. balandžio 1 d.) ginčijo remdamasis ES konkurencijos teisės reikalavimais – Belgijos teismas kreipėsi į ETT prejudicinio sprendimo, tačiau

²⁷ Sprendimo 138 punktas.

²⁸ Szyszczak, E. Competition and sport. *European Law Review*, 2007, 32: 97.

²⁹ Šios bylos išvadas įgyvendino Komisija, FIFA taisykles įvertinusi konkurencijos teisės požiūriu (žr. šio straipsnio 2.3 dalį, žemiau).

³⁰ Sprendimo 26 punktas (*Deliège*); sprendimo 28 punktas (*Lehtonen*).

³¹ *Opinion of Advocate General Lenz in Case C-415/93 Union Royale Belge Societes de Football Association and others v. Bosman* [1995] ECR I-4291. Nuomonės 262 punktas. Vertinimą, jog šioje byloje nagrinėti pilietybės apribojimai gali būti laikomi prokonkurenciniais (t.y. labiau naudingi vartotojams nei ribojantys konkurenciją), žr. Arnedt, R. B. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman. *Emory International Law Review*. 1998, 12(2): 1091-1130.

³² *Opinion of Advocate General Alber in Case C-176/96 Lehtonen en Castors Canada Dry Namur-Braine v Fédération royale belge des sociétés de basketball* [2000] ECR I-2681. Nuomonės 105 punktas.

³³ *Opinion of Advocate General Cosmas in Cases C-51/96 and C-191/97 Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées e.o.* [2000] ECR I-2549. Nuomonės 100 punktas.

³⁴ Nuomonės 112 punktas.

³⁵ Case C-264/98 *Tibor Balog v Royal Charleroi Sporting Club*, removed from the Court's register on 2 April 2001.

šalims susitarus neteisminiu keliu (futbolo institucijos vengė „Bosman II“ sprendimo), byla buvo išbraukta iš Teismo registro (pažymėtina, jog šioje byloje generalinis advokatas C. Stix-Hackl buvo priėjęs prie išvados, jog ginčijamos taisyklės nesuderinamos su EBS 81 [101] str.)³⁶. Tai vienas iš pavyzdžių, kai asmenims ėmus ginti savo pažeistus interesus pagal ES (konkurencijos) teisę, sporto institucijos, nelaukdamos Komisijos ar Teismo verdikto, modifikuoja kvestionuojamas taisykles.

ETT nesiryžimas (kurį neabejotinai sąlygojo ir sporto organizacijų bei valstybių narių opozicija, siekiant išlaikyti reguliavimo autonomiją – žr. šio straipsnio 3.1 dalį žemiau) įtraukti sportinę veiklą į konkurencijos taisyklių taikymo sritį implikavo teisinio tikrumo³⁷ deficitą³⁸, lėmė gana lėtą konkurencijos teisės taikymo sporto organizavimo taisyklėms jurisprudencijos sklaidą.

2.2. ES konkurencijos teisės normų taikymo sporto organizacijų taisyklėms bendroji schema

Kai vertinama, ar sportinės veiklos vykdymą reguliuojančios taisyklės atitinka EB Sutarties (dab. *Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo*) nuostatas, skirtas konkurencijai, „reikia nustatyti, ar, atsižvelgiant į EBS 81 ir 82 straipsnių taikymui nustatytus specifinius reikalavimus, šią veiklą reglamentuojančios taisyklės atsirado iš įmonės, ar jos riboja konkurenciją arba piktnaudžiauja dominuojančia padėtimi, ir ar šis ribojimas arba šis piktnaudžiavimas turi poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai“³⁹. Neabejotina, jog daugelis sporto organizacijų konkurencijos teisės požiūriu atitinka ūkio subjekto apibrėžimą, pateiktą Teismo *Höfner* byloje⁴⁰ (ūkio subjektu konkurencijos teisės prasme laikomas bet kuris subjektas, dalyvaujantis ekonominėje veikloje, nepriklausomai nuo jo teisinio statuso ir finansavimo būdo⁴¹). Dar 1992 m. byloje dėl bilietų platinimo per 1990 m. Pasaulio čempionatą Komisija pripažino ūkio subjektais FIFA, Italijos futbolo federaciją ir organizacinį komitetą⁴². Taip pat ūkio subjektais laikomi profesionalūs futbolo klubai (nes per savo komandas jie tiekia pramogų paslaugas, varžydamiesi su kitais klubais)⁴³, nacionalinės asociacijos,

³⁶ Plačiau apie šią bylą žr. Vermeersch, A. All' Fair in Sport and Competition? The Application of EC Competition Rules to Sport. *Journal of Contemporary European Research*. 2007, 3(3): 240.

³⁷ Teismas apibrėžė, jog teisinio tikrumo principas reikalauja, kad teisės taisyklės būtų aiškios ir tikslios, ir juo siekiama užtikrinti, kad ES teisės reguliuojamos situacijos ir teisiniai santykiai išliktų numatomi (Case C-63/93 *Duff* [1996] ECR I-569. Sprendimo 20 punktas).

³⁸ Tai, kad Bendrijos mastu taikomos priemonės turi stiprinti sportinės veiklos teisinį tikrumą, akcentuojama ir *Helsinkio ataskaitoje dėl sporto* (4.2.1 punktas) (Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework – Helsinki report, COM(1999) 644 final, December 10, 1999).

³⁹ Byla C-519/04 P *Meca-Medina ir Macjen prieš Komisiją*, ETA 2006, I-6991. Sprendimo 30 punktas. 81 [101] str. analizę taip pat žr. Norkus I. *Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2001, p. 30-61.

⁴⁰ Case 41/90 *Klaus Höfner and Fritz Elser v. Macroton GmbH* [1991] ECR I-1979. Sprendimo 21 punktas.

⁴¹ Šiuo požiūriu dalyvavimu ekonominėje veikloje laikomas prekių ar paslaugų siūlymas rinkoje; ūkio subjektas gali būti nepelno organizacija, taip pat gali būti įsteigtas neekonominiiais tikslais.

⁴² Case IV/33.384 and IV/33.378 *Distribution of package tours during the 1990 World Cup*. [1992] OJ L 326/31.

⁴³ Požymis, jog klubai yra ūkio subjektai, yra jų finansiniai ištekliai. Klubai vis labiau finansuoja save iš savo veiklos rinkoje, o ne iš narystės mokesčių ar kitais būdais, kaip anksčiau buvo įprasta. Sportininkų už atlygį teikiamos paslaugos įgalina klubus organizuoti sporto renginius, kurie lankomi visuomenės, transliuojami televizijos, sulaukia reklamos teikėjų ir rėmėjų dėmesio (Egger, A. and Stix-Hackl, C. Sports and Competition Law: a Never Ending Story?

vienijančios klubus – ūkio subjektų asociacija, o UEFA bei FIFA – ūkio subjektų asociacijų asociacija⁴⁴; analogiškai TOK yra ūkio subjektas, o Olimpiniame judėjime – tarptautinių ir nacionalinių ūkio subjektų asociacijų asociacija⁴⁵. Žinoma, pagal minėtą definiciją ir daugelis profesionalių sportininkų laikytini ūkio subjektais⁴⁶. Kita vertus, tai mažiau svarbu, nes vargiai įmanoma situacija, kai pavienių sportininkų veikla prieštarauja EBS 81 [101] ar 82 [102] str. Tad pastebėtinas skirtumas, jog taikant EBS 39 [45] ir 49 [56] str., vertinama, ar sportininkų veikla laikytina ekonomine, o taikant 81 [101] ir 82 [102] str. šiuo aspektu vertinama sporto organizacijų veikla.

Sporto organizacijų priimtose taisyklėse Sutarties 81 [101] straipsnio prasme laikytinos asociacijų sprendimais. Apibrėžiant atitinkamą rinką, kurioje sporto asociacijų sprendimai daro poveikį konkurencijai, visą sporto sektorių galima suskirstyti į tris tarpusavyje susijusias rinkas – 1) komercinio panaudojimo rinką (sporto marketingas – pvz., transliacijų teisės); 2) varžybų organizavimo rinką (kur sukuriama tikrasis produktas – pačios varžybos); 3) tiekimo rinką (kurioje „perkami“ ir „parduodami“ žaidėjai)⁴⁷.

Dėl vis didėjančios sporto internacionalizacijos šie sprendimai dažniausiai daro įtaką prekybai tarp valstybių narių (nors vienoje pirmųjų bylų, nagrinėdama ginčą dėl Belgijos šalies futbolo lygos, Komisija nustatė, jog prekyba tarp valstybių narių nebuvo paveikta žymiu mastu⁴⁸). *Bosman* byloje Belgijos *Cour d'Appel*, kreipdamasis prejudicinio sprendimo, skirtingai nuo ETT (kuris sprenddamas šią bylą netaikė konkurencijos teisės normų – žr. šio straipsnio 2.1 dalį aukščiau), laikėsi nuomonės, kad FIFA, UEFA ir Belgijos futbolo federacijos taisyklės, reguliavusios žaidėjų perėjimą, buvo ūkio subjektų asociacijų sprendimai, kuriais remdamiesi klubai riboja tarpusavio konkurenciją nenaudingai žaidėjų atžvilgiu; prekyba tarp valstybių narių buvo pažeista, nes riboja žaidėjų mobilumą⁴⁹.

Pažymėtina, jog sporto organizavimas piramidės principu (sporto klubai → nacionalinės federacijos (asociacijos) → tarptautinės federacijos) yra silpnoji vadinamojo Europos sporto modelio⁵⁰ pusė reguliavimo prasme: vienintelės federacijos egzistavimas tam tikroje sporto šakoje sukuria monopoliją ir dominuojančią padėtį – sporto federacijos ar lygos yra „natūralios monopolijos“⁵¹. Taip pat būtina atkreipti dėmesį, kad, skirtingai nuo konkurentų elgesio kitose

European Competition Law Review, 2002, 23(2): 84.).

⁴⁴ Case COMP/37 806, *ENIC v. UEFA*. Sprendimo 25 punktas.

⁴⁵ Byla C-519/04 P *Meca-Medina ir Macjén prieš Komisiją*, ETA 2006, I-6991. Sprendimo 38 punktas.

⁴⁶ Pz., p. Deliège, profesionali dziudo sportininkė, pagrįstai laikė save ūkio subjektu, teikiančiu sporto paslaugas, konkurencijos teisės prasme. *Opinion of Advocate General Cosmas* in Cases C-51/96 and C-191/97 *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées e.o.* [2000] ECR I-2549. Nuomonės 89 punktas.

⁴⁷ Egger, A. and Stix-Hackl, C., p. 86-87.

⁴⁸ Parrish, R. *Sports law and policy in the European Union*, p. 132.

⁴⁹ Case C-415/93, *Union Royale Belge Societes de Football Association and others v. Bosman* [1995] ECR I-4291. Sprendimo 46 punktas.

⁵⁰ European Commission, Directorate-General X. *The European Model of sport*, p. 2-4. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.sport-in-europe.com/SIU/HTML/PDFFiles/EuropeanModelofSport.pdf>>.

⁵¹ Arnaut J. *Independent European Sport Review*, 2006, p. 92. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.independentfootballreview.com/doc/A3619.pdf>>.

sirtyse, sporto rinkoje būtinas tam tikras minimalus bendradarbiavimas tarp rinkos dalyvių (sporto klubų), kad būtų sukurtas „sporto varžybų“ produktas (pirmenybės) ir/ar apsaugoti tam tikrus esminius sporto aspektus (pvz., susitarimas dėl dopingo taisyklių). Antikonkurencinis pavojus kyla, kai universalias pirmenybes kuriantys dalyviai vykdo veiksmus (sudaro susitarimus), ribojančius tarpusavio konkurenciją srityse, kurios nėra natūrali monopolija (pvz., ribojamas naujų dalyvių įėjimas į pirmenybes išimtinai siekiant sukurti monopolinę komandų ir varžybų stygių)⁵². Dėl minėtos „monopolinės“ piramidės tikėtina, kad daugelis, pvz., UEFA Čempionų lygos organizavimo taisyklių *galimai* kvestionuotinos⁵³.

Apibendrinant teigtina, jog konkurencijos teisės taikymo sporto organizavimui pagrindinis tikslas – išsaugoti konkurencinį balansą tarp sporto klubų. Neabejotinai galutinis tikslas – vartotojų (žiūrovų) interesų apsauga – jų galimybė turėti tinkamai organizuotų (pvz., rezultatų nenuspėjamumo garantavimas) ir prieinamų sporto varžybų pasirinkimą. Konkretūs atvejai, kai vertinama, ar sporto institucijų susitarimai (sprendimai) galimai riboja konkurenciją, ar esama piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, toliau analizuojami šiame straipsnyje.

2.3. Komisijos praktikos apžvalga

Iki pat ETT sprendimo *Meca-Medina*⁵⁴ byloje didžiausias vaidmuo formuojant ES konkurencijos teisės taikymo sportui praktiką teko Komisijai (tai kartu logiška, nes būtent šioje srityje EK teisėkūros ir vykdomosios galios plačiausios, ji veikia ir kaip kvaziteisminė institucija).

Vienas pirmųjų ryškių Komisijos aktyvumo taikant konkurencijos teisės normas sporto organizavimo rinkai pavyzdžių – *Bosman* sprendimo įgyvendinimas ir jo pasiekimų išplėtojimas. FIFA/UEFA neskubėjo reformuoti žaidėjų perėjimo taisyklių, kad jos atitiktų sprendimo *Bosman* byloje išvadas⁵⁵. 1996 m. sausį Komisija formaliai informavo FIFA ir UEFA, kad ji pradės 81 [101] str. 1 d. pažeidimo procedūrą (dėl tebegaliojančios tarptautinių perėjimų sistemos). FIFA nurodė, kad nuo 1997 m. įsigalios naujas „FIFA žaidėjų statuso ir perėjimų reglamentas“. Šis projektas Komisijos netenkino, 1996 m. birželio mėn. pranešime ji informavo FIFA/UEFA, kad 81 [101] str. 1 d. dalį pažeidžia perėjimų taisyklės, taikomos trečiųjų šalių asmenims (perėjimo mokestis, pasibaigus kontraktui), įpareigojimas nacionalinėms asociacijoms sukurti nacionalines perėjimų taisykles. Toliau nesėkmingai vykstant deryboms (FIFA/UEFA pateikti projektai buvo

⁵² Noll, R. G. Competition policy in European sports after the Bosman case. *Competition policy in professional sports. Europe after the Bosman case*. Standaard Editions Ltd, 1999, p. 26-27; Gregory, J. From Rio to Meca: another step on the winding road of competition law and sport. *Cambridge Law Journal*. 2005, 64(1): 52.

⁵³ Europos futbolo lygos (Čempionų lygos pirmtakės) organizavimo taisyklių kritiką ES konkurencijos požiūriu žr. European Parliament. Working Paper *Professional sport in the internal market* (project No. ip/a/imco/st/2005-004). [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://www.europarl.europa.eu/compar/imco/studies/0509_study_sport_en.pdf> Šis detalus Europos Parlamento užsakymu ASSER instituto ir kt. mokslo institucijų atliktas išsamus tyrimas, atliktas 2005 m., konkurencijos teisės taikymo problemoms skiria nemažai dėmesio.

⁵⁴ Byla C-519/04 P *Meca-Medina ir Macjen prieš Komisiją*, ETA 2006, I-6991.

⁵⁵ Be to, dalis FIFA nustatytų žaidėjų perėjimo taisyklių sistemos apskritai liko *status quo* – sprendimas buvo netaikomas taisyklėms, reglamentuojančios nacionalinius perėjimus ir perėjimus nesibaigus kontraktui.

nepatenkinami) Komisijos IV Direktoratas (Konkurencijos Direktoratas) gavo dviejų Belgijos profesinių sąjungų skundą, kuriame teigiama, jog FIFA 1997 m. Reglamentas pažeidžia laisvo darbuotojų judėjimo (EBS 39 [45] str.) ir konkurencijos teisės (EBS 81 [101] str.) nuostatas. Reaguodama Komisija, vadovaudamasi tuo metu galiojusio Reglamento Nr. 17/62⁵⁶ 3 str., 1998 m. gruodžio 15 d. pradėjo tyrimą, ir FIFA/UEFA nusiųstame prieštaravimų pareiškime nurodė keturis 81 [101] str. 1 d. pažeidimus: 1) draudimas žaidėjams pereiti iš vieno klubo į kitą, jiems vienašališkai nutraukus kontraktą, net jei jis ir laikosi nacionalinių teisės normų, numatančių baudas už kontrakto nutraukimą; 2) galimybė klubui gauti mokesį už žaidėją, kai kontraktas nutraukiamas abipusiu susitarimu; 3) aukštų perėjimo mokesčių skatinimas (ribojantis mažų klubų galimybes); 4) galimybė reikalauti perėjimo mokesčio, žaidėjui pereinant iš trečiosios šalies į ES valstybę narę, arba atvirkščiai. Kartu Komisija pažymėjo, jog šioms taisyklėms negali būti suteikta išimtis pagal 81 [101] str. 3 d. Po ilgų derybų⁵⁷ Komisija ir FIFA pasiekė susitarimą⁵⁸, kurį FIFA įgyvendino, priimdama naują Reglamentą⁵⁹ – įvykus šiems pakeitimams Komisija oficialiai atmetė 2 aukščiau minėtus skundus⁶⁰.

1998 m. Italijos marketingo kompanija *Media Partners*, ketinusi įkurti atskirą nuo UEFA Europos futbolo lygą, pateikė skundą Komisijai, kuriame teigė, jog UEFA taisyklės, kuriomis siekiama neleisti įsteigti alternatyvių varžybų, nustatant dalyviams griežtas sankcijas, laikytinos piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi. Komisija pažeidimo nenustatė, nes tokie šalutiniai UEFA įvesti apribojimai yra būtini veiksmingam varžybų vykdymui (kartu taip siekiama išlaikyti tradicinį vieningos struktūros sporto modelį, pagrįstą minėtu piramidės principu)⁶¹.

Belgijos futbolo klubas *Excelsior Mouscron* (dėl UEFA nustatyto mažo leidžiamo maksimalaus žiūrovų skaičiaus Mouscron stadione) pageidavo žaisti UEFA Taurės namų rungtynes prie Belgijos sienos, Lilyje, Prancūzijoje. UEFA nedavė leidimo, siekdama apsaugoti varžybų „namų ir išvykos“ struktūrą. Gavusi Lilio savivaldybės skundą, Komisija rėmėsi *DLG* sprendimu⁶²

⁵⁶ Europos Ekonominės Bendrijos Tarybos 1962 m. vasario 21 d. *Reglamentas Nr. 17 Pirmasis reglamentas, kuriuo įgyvendinami Sutarties 85 ir 86 straipsniai*. [1962] OL 013.

⁵⁷ Detalią derybų kroniką žr. Irving, J. G. Red card: The battle over European Football's Transfer System. *University of Miami Law Review*. 2002, 56(3): 691-721.

⁵⁸ IP/01/314 *Outcome of Discussion between the Commission and FIFA/UEFA on FIFA Regulations on International Football Transfers*. Brussels, 5 March, 2001. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <[http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/01/314\[0\]AGED&lg=EN&display=>](http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/01/314[0]AGED&lg=EN&display=>)>.

⁵⁹ Įsigaliojo 2001 m. rugsėjo 1 d.; pakeitimai atlikti 2005 m., aktuali redakcija įsigaliojo 2009 m. spalio mėn. *Regulations on the Status and Transfers of players*, October, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://www.fifa.com/mm/document/affederation/federation/01/24/fifastatuten2009_e.pdf>.

⁶⁰ IP/02/824 *Commission closes investigations into FIFA regulations on international football transfers*. Brussels, June 5, 2002. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/02/824&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.

⁶¹ Parrish, R. *Sports law and policy in the European Union*, p. 133.

⁶² Case C-250/92 *Goettrup-Klim e.o. Grovvarforeninger v Dansk Landbrugs Grovvarereselskab AMBA* [1994] ECR I-5641. Šiame sprendime suformuluota papildomų apribojimų doktrina – tam tikram konkurenciją ribojančiam susitarimui netaikomas EBS 81 str. 1 d. įtvirtintas draudimas, nes tas ribojimas objektyviai būtinas teisėtam susitarimo tikslui pasiekti. Laikoma, jog *DLG* sprendimas – toliau aptariamo *Wouters* sprendimo pirmtakas. Plačiau apie tai, kaip *DLG* sprendimą generaliniai advokatai siūlė taikyti sporto sektoriui jau minėtose *Bosman*, *Deliège* ir *Lethonen* bylose žr.: Rincón, A. EC Competition and Internal Market Law: On the Existence of a Sporting Exemption and its Withdrawal. *Journal of Contemporary European Research*. 2007, 3(3): 231-232; Vermeersch, A. *Journal of*

– ji atmetė skundą, nes „namų ir išvykos“ taisyklė reikalinga „siekiant užtikrinti lygybę tarp klubų“, o nustatydamą ją UEFA vykdo teisėtą savireguliacijos teisę taip, kad nepažeidžia Sutarties konkurencijos normų⁶³ (t.y. priemonė reikalinga siekiant teisėto tikslo).

Teisinio tikrumo deficitą Komisija bandė sumažinti, konkurencijos teisės taikymo sportinei-ekonominei veiklai principus išdėsčiusi spaudos pranešime⁶⁴ ir sporto asociacijų nustatytas taisykles suskirsčiusi į 3 grupes: 1) taisykles, kurioms netaikomos konkurencijos teisės normos, nes šios taisyklės yra neatskiriama sporto dalis ir/ar būtinos sporto organizavimui⁶⁵; 2) taisykles, kurios prieštarauja Sutarties 81 [101] ir 82 [102] str.; 3) taisykles, kurios riboja konkurenciją, tačiau kurioms taikytina išimtis (t. y. tenkinamos 81 [101] str. 3 d. sąlygos). Nors šios gairės neišsamios ir išdėstytos teisiškai neprivalomame dokumente, tačiau atspindi tendenciją, jog galimi konkurencijos ribojimai sporto sektoriuje kelia susirūpinimą⁶⁶ ir kad jurisprudencija ateityje turės tiksliau apibrėžti, kokia sporto organizacijų praktika laikytina nesuderinama su konkurencijos teisės reikalavimais, kaip atskirti pateisinamus sportinius apribojimus nuo nepateisinamų komercinių apribojimų.

3. SPRENDIMAS *MECA-MEDINA* BYLOJE: SPORTO SPECIFIŠKUMO IR AUTONOMIJOS RIBŲ REVIZIJA

3.1. Sporto specifiškumas: skydas nuo ES teisės taikymo ar ES teisės taikymo riboženklis?

Meca-Medina byla suteikė progą ETT ne tik taikyti konkurencijos teisės normas sporto sektoriui, bet ir paaiškinti, patikslinti sporto specifiškumo⁶⁷ kategoriją. Tad prieš pradėdant analizuoti minėtą sprendimą *prima facie* tikslinga susipažinti su ligtoliniu politiniu ir teisiniu sporto specifiškumo traktavimu. Juolab, kad politinis ir teisinis sportinės veiklos vertinimas glaudžiai susiję, daro vienas kitam įtaką – tai pripažino ir pats ETT⁶⁸. Sporto specifiškumu siekiama nurodyti tuos bruožus, kurie skiria sportą nuo kitų pramonės rūšių, todėl jis esą nusipelno išimties nuo ES teisės taikymo. Sporto specifiškumas – politinė sporto išimties versija⁶⁹.

3.1.1. Politinis sporto specifiškumo deklaravimas

Contemporary European Research, p. 245-247.

⁶³ IP/99/965 *Limits to application of Treaty competition rules to sport: Commission gives clear signal*, Brussels, December 9, 1999. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/99/965&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.

⁶⁴ IP/99/133 *Commission debates application of its competition rules to sports*. Brussels, February 24, 1999. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/99/133&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.

⁶⁵ Išskirdama šią taisyklių grupę, Komisija rėmėsi minėtu sprendimu *DLG* byloje.

⁶⁶ Kad konkurencijos teisės taikymo problematika buvo suvokiama kaip itin aktuali, rodo ir tai, jog spaudos pranešime išdėstyti teiginiai išplėtoti svarbiame programiniame dokumente – *Helsinki ataskaitoje dėl sporto* (4.2.1 punktas).

⁶⁷ Nors oficialiame *Baltosios knygos* tekste lietuvių k. vartojama „sporto ypatumų“ sąvoka, šio straipsnio autoriaus nuomone, tikslingiau vartoti akademiškesnį „specifity of sport“ vertimą „sporto specifiškumas“.

⁶⁸ Pvz., *Deliège* ir *Lethonen* bylose Teismas pateikia nuorodą į Amsterdamo *Deklaraciją dėl sporto*.

⁶⁹ Vermeersch, A. *Journal of Contemporary European Research*, p. 239.

Iš pat pradžių sportas susilaukė palankaus traktavimo, atsižvelgiant į išsipareigojimus, kylančius iš tikslo sukurti vidaus rinką – ambicingas tvirtinimas, jog sportas yra virš teisės, buvo pagrįstas pradine pasiskelbta autonomija Europos teisės atžvilgiu, savireguliacinio paradigma, bei atitiko valstybių narių siekį apsaugoti savo sociokultūrinę struktūrą nuo „europietiškos“ intervencijos⁷⁰. Antai *Bosman* byloje Vokietijos vyriausybė radikaliai tvirtino, jog sportas daugeliu atvejų nėra ekonominė veikla apskritai ir turėtų būti traktuojamas kaip kultūrinė veikla⁷¹. Kai Komisija rengė *Baltąją knygą dėl sporto*, Europos futbolo, krepšinio, rankinio ir tinklinio federacijos išplatino spaudos pranešimą iškalbingu pavadinimu „Sportui neturi teisėjauti teisėjai“⁷² (turimi omenyje Teismo, o ne sporto, teisėjai), nors tonas švelninamas teiginiu, kad „sportas nereikalauja išimties nuo teisės arba būti virš teisės“. Kartu suprantama sporto organizacijų viltis, jog ES institucijos pagaliau suteiks „būtiną teisinį tikrumą ir stabilumą“, o tai, anot jų, nebus pasiekta tol, kol nebus „aiškaus teisinio sporto specifiškumo pripažinimo“⁷³.

Politiniuose dokumentuose bent jau deklaratyviai ES institucijos neneigė sportinės veiklos specifinių bruožų. *Nicos deklaracijoje* Europos Vadovų Taryba pareiškė gerbianti sporto specifiškumą ir autonomiją – akcentavo multifunkcinį (socialinį, edukacinį ir kultūrinį) sporto pobūdį, pabrėžė, jog „pirminė atsakomybė už sporto reikalus tenka sporto organizacijoms ir valstybėms narėms“⁷⁴. *Baltojoje knygoje dėl sporto* EK pabrėžė, kad „remiantis nusistovėjusia praktika (ypač turimas omenyje tuo metu jau priimtas sprendimas *Meca-Medina* byloje – M. G. past.), sporto ypatumai ir toliau bus laikomi svarbiais, tačiau jie negali būti aiškinami taip, kad pateisintų bendrąją išimtį dėl ES teisės taikymo“⁷⁵. Galiausiai, į tai atsižvelgta ir *Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo*⁷⁶.

3.1.2. Teisinis „sporto išimties“ vertinimas

Kaip taikliai pastebi ASSER Tarptautinio sporto teisės centro Hagoje direktorius dr. R. Siekmann, „klasikinis ir vis dabartinis centrinis (teisinis) klausimas, diskutuojant dėl sporto

⁷⁰ Papaloukas, M. *Policy, European sports law and lex sportiva*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08] <<http://ssrn.com/abstract=1357783>>.

⁷¹ Sprendimo 72 punktą. Dėl valstybių narių vyriausybės gana aršios opozicijos augančiai ES teisės intervencijai į sporto sektorių taip pat žr. Dimitrakopoulos, D. G. More than a market? The regulation of sport in the European Union. *Government and Opposition*. 2006, 41 (4): 570-571.

⁷² Media Release *Sport should not be ruled by judges*, 2007-05-09. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.uefa.com/newsfiles/536655.pdf>>.

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ The European Council, *Declaration on the specific characteristics of sport and its social function in Europe, of which account should be taken in implementing common policies OJ*, 1-2 punktai.

⁷⁵ *Baltoji knyga dėl sporto*, p. 13. Šiame dokumente EK „sporto ypatumus“ skirsto į 2 grupes: 1) sportinės veiklos ir sporto taisyklių ypatumai (pvz., būtinybė užtikrinti, kad rezultatai nebūtų iš anksto aiškūs); 2) sporto organizavimo ypatumai (pvz., sporto organizacijų autonomija).

⁷⁶ 165 str. 1 d. numatoma, jog „Sąjunga prisideda prie Europos sporto reikalų skatinimo, kartu atsižvelgdama į jo specifinį pobūdį, savanoriška veikla paremtas struktūras bei jo socialinę ir švietimo funkciją“.

vietos Europos Sąjungoje, ar sportas yra „ypatingas“, ar jis nusipelno specialaus traktavimo pagal Europos teisę, kokia apimtimi ir kodėl⁷⁷. ETT praktikoje bent jau iki sprendimo *Meca-Medina* byloje „išimtinai sportinio pobūdžio taisyklių“ sąvoka nebuvo visiškai suprantamai apibrėžta nei teisiškai, nei politiškai⁷⁸.

Walrave sprendime ETT konstatavo, jog Sutartyje nustatytas (nediskriminavimo) draudimas netaikomas išimtinai sportinio pobūdžio taisyklėms, neturinčioms nieko bendra su ekonomine veikla⁷⁹ – tol, kol taisyklė neviršija savo tikrojo tikslo, t.y. proporcinga⁸⁰. *Dona* byloje Teismas pakeitė vertinimo schemą – EBS 12 [18] str. (draudimas diskriminuoti) taikytas sporto taisyklei, bet ji gali būti pateisinta neekonominiais motyvais⁸¹. *Bosman* byloje ETT rėmėsi *Dona* sprendimu, laikydamasis 2 etapų analizės: pirma, nustatydamas, jog sporto taisyklė yra kliūtis fundamentalioms vidaus rinkos laisvėms; antra, vertindamas, ar ši kliūtis gali būti pateisinta. ETT teigė, kad pateisinantys neekonominiai motyvai turi būti tiesiogiai susiję varžybų prigimtimi ir kontekstu, t.y. tik su sportiniu interesu⁸². *Deliège* byloje ETT, užuot rėmėsis kategorija „išimtinai sportinio pobūdžio taisyklė“, teigė, jog kvestionuojama nacionalinės federacijos taisyklė „neatskiriamai susijusi“⁸³ su sporto varžybų organizavimu⁸⁴ (vertimas ir paryškinimas – M. G.), ir, jei neviršija tikslo, neprieštaruja Sutarties nuostatomis (49 [56] str.)⁸⁵. Apskritai, Teismas retai laikėsi aiškios 3 etapų analizės (ar sportinė veikla ekonominė; ar ši veikla pažeidžia ES teisę; ar veikla gali būti pateisinta).

Šis ekskursas apie sporto specifiškumą nėra savitiksliis – atrodytų, jog tiksliai apibrėžtas „sporto specifiškumas“ galėtų būti ES teisės taikymo gaire ir riba. Tačiau ekonominius ir sportinius sportinės veiklos aspektus atskirti ne tik sudėtinga (tai tarsi pasiteisindamas Teismas pripažino

---

⁷⁷ Siekmann, R. C. R. *The European Union and sport: is sport “special” in EU law and policy?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08] <<http://sportslaw.ru/data/files/siekmann.doc>>. Kita vertus, tvirtinimas, kad esi „ypatingas“ yra bendras, o ne unikalus reiškinys, nes daugybė šiuolaikinių sričių reikalauja specialaus traktavimo ir reguliavimo ES teisės atžvilgiu (Szyszczak, E. *The regulation of sport in the European Union*, p. 3.).

⁷⁸ García, B. The Independant European Sport Review: Half Full or Half Empty? *Entertainment and Sports Law Journal*, 2007, January: 2. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume4/number3/garcia/>>.

⁷⁹ Sprendimo 8 punktas.

⁸⁰ Sprendimo 9 punktas.

⁸¹ Sprendimo 19 punktas.

⁸² Sprendimo 127 punktas. Būtina atkreipti dėmesį, kad diskriminuojantys ribojimai gali būti pateisinti tik Sutartyje nurodytomis leidžiančiomis nukrypti nuostatomis (jų sąrašas baigtinis – viešosios tvarkos, visuomenės saugumo, visuomenės sveikatos sumetimai), o nediskriminuojantys – būtinaisiais bendrojo intereso poreikiais (tarp jų patektų ir sporto taisyklių neekonominis pobūdis).

⁸³ Sąvoka „inherent in the organisation...“, kurią Komisija ir ETT vartoja ir *Meca-Medina* sprendime, pastarajame verčiama į lietuvių k. kaip „susijęs, susijusi“ – straipsnio autoriaus nuomone, toks vertimas neatspindi, jog taisyklė būdinga pačiai sportinės veiklos esmei, nėra „atsitiktinai“ susijusi, todėl savo pateikiamu vertimu pabrėžia tokios taisyklės „neatskiriamumą“ (kitais tariant, būtinumą).

⁸⁴ Sprendimo 64 punktas.

⁸⁵ Negalima sutikti su P. Colomo nuomone, kuris tapatina *Walrave* ir *Deliège* sprendimus (esą Teismo argumentacija *Deliège* byloje irgi reiškia EB teisės netaikymą) – skirtingai nuo „sporto išimties“ pirmojoje, antrojoje byloje Teismas pripažino, kad išimtinai sportinio pobūdžio poreikiai gali leisti nustatyti pagrindinių laisvių apribojimus (Colomo, P. I. The Application of EC Treaty Rules to Sport: the Approach of the European Court of First Instance in the Meca Medina and Piau cases. *Entertainment and Sports Law Journal*, January 2006: 3. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume3/number2/colomo/>>.

Bosman byloje⁸⁶), bet, ko gero, ir neįmanoma – tokią išvadą leidžia daryti ne tik teisės doktrinos atstovų nuomonė (pvz., žr. S. Weatherill nuomonę šio str. 3.2.3 dalyje žemiau), bet ir paties ETT sprendimo *Meca-Medina* byloje analizė.

3.2. Sprendimas *Meca-Medina* byloje: skirtingi Bendrojo Teismo ir Teisingumo Teismo požiūriai

Nesant nuoseklios praktikos, kilo klausimas, koki testą – *Walrave* (kai taisyklės dėl sporto specifiškumo apskritai nepatenka į Sutarties taikymo sritį – vadinamoji „išimtis iš ES teisės taikymo“) ar *Bosman* (kai taisyklėms taikomas Sutartyje nustatytas draudimas, tačiau jos gali būti pateisintos sporto specifiškumu) – Teismas pasirinks, prireikus vertinti „išimtinai sportinio pobūdžio taisyklės“ (ir ar apskritai laikysis šios frazeologijos) konkurencijos teisės požiūriu. Kaip matysime, *Meca-Medina* byloje Bendrasis Teismas (toliau – BT; sprendimo priėmimo metu – Pirmosios instancijos teismas) laikėsi „ortodoksinio“ *Walrave* požiūrio; Teisingumo Teismas rėmėsi pozicija, artimesne išdėstyta *Bosman* byloje, ir taikė *Wouters* testą.

3.2.1. Komisijos sprendimas

D. *Meca-Medina* ir I. *Majcen* buvo du profesionalūs ilgų distancijų plaukikai, 1999 m. tapę šios sporto šakos pasaulio čempionu ir vicečempionu. Jų organizmuose rastas nandrolono kiekis, viršijantis Tarptautinės plaukimo federacijos (TPF) nustatytą leistiną ribą⁸⁷ (TPF įgyvendina TOK antidopingo kodeksą plaukimo srityje). TPF dopingo komitetas diskvalifikavo sportininkus 4 m., po apeliacijos Sporto arbitražo teismas sutrumpino terminą iki 2 m. Ieškovai pateikė skundą Komisijai, kuriame teigė, jog TOK ir TPF pažeidė Sutarties 81 [101], 82 [102] ir 49 [56] str., ir nurodė 3 pagrindus⁸⁸.

Komisija netaikė *Walrave* analogijos, kad sporto ar jo varžybų organizavimui būtinos taisyklės nepatenka į ES konkurencijos taikymo sritį. EK pasirėmė sprendimu *Wouters*⁸⁹ byloje (vadinamuoju *Wouters* testu). Savo sprendime⁹⁰ Komisija teigė, kad ginčijamos taisyklės ir praktika nepatenka tarp TOK ir TPF „ekonominės veiklos sričių“⁹¹. Taip pat ji pažymėjo, kad antidopingo taisyklės gali riboti sportininkų veiksmų laisvę, tačiau jos „neatskiriamai susijusios su sporto varžybų organizavimu ir tinkama jų eiga“, tad šis galimas ribojimas neviršija to, kas būtina tikslui

⁸⁶ Teismas pabrėžė, jog sudėtinga atskirti futbolo ekonominius ir sportinius aspektus. Taip pat svarbus Teismo nustatytas apribojimas, kad tam tikra pateisinama taisyklė nereiškia, jog visai sportinei veiklai netaikoma Sutartis (sprendimo 76 punktą).

⁸⁷ 2000 m. mokslo tyrimais įrodyta, kad ši riba gali būti viršyta, jei vartojami kai kurie maisto produktai.

⁸⁸ 1) esą antidopingo taisyklės riboja konkurenciją 81 str. prasme; 2) leidžiamo nandrolono kiekio nustatymas vertintinas kaip suderinti veiksmai tarp TOK, TPF ir tyrimo laboratorijų tinklo; 3) TOK nustatyta ginčų sprendimo tvarka taip pat riboja konkurenciją.

⁸⁹ Case C-309/99 *J.C.J. Wouters, J.W. Savelbergh, Price Waterhouse Belastingadviseurs BV v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten* [2002] ECR I-1577.

⁹⁰ Case COMP/38.158, *Meca-Medina et Majcen v. CIO*.

⁹¹ Sprendimo 38 punktą.

pasiekti, todėl nepažeidžia 81 [101] str.⁹² Komisija taip pat atmetė ieškovų argumentus dėl EBS 82 [102] ir 49 [56] str. taikymo⁹³. Tačiau apeliacine tvarka nagrinėjant šią bylą Bendrajame Teisme, Komisija atsitraukė nuo šios savo drąsios pozicijos, tvirtindama, jog ginčijamas taisyklės *Wouters* metodu nagrinėjo tik „subsidiariai“ ir „papildomai“ (esą siekiant užsitikrinti, kad taisyklės nebuvo diskriminuojančios, nors ieškovai skunde šio argumento nebuvo nurodę), kad jos sprendimas buvęs pagrįstas *Walrave, Donà* ir *Deliège* sprendimais⁹⁴.

3.2.2. Bendrojo Teismo sprendimas

Bendrasis teismas nusprendė, kad nagrinėjimas *Wouters* metodu „nebuvo reikalingas dėl šių taisyklių išimtinai sportinio pobūdžio“⁹⁵. BT laikėsi konvergencinio požiūrio dėl laisvo judėjimo taisyklių ir konkurencijos teisės normų taikymo sportui – jei išimtinai sportinio pobūdžio taisyklė nebūdinga ekonominei veiklai ir todėl nepatenka į EBS 39 [45] ir 49 [56] str. taikymo sritį, ji analogiškai nėra susijusi su ekonominiais konkurencijos santykiais, tad ir EBS 81 [101] bei 82 [102] str. jai netaikomi⁹⁶. BT priėjo prie išvados, kad dopingo draudimas, būdamas „kardinalios sporto taisyklės“ – sąžiningo žaidimo (*fair play*) – dalimi, „grindžiamas išimtinai sportinėmis, taigi su ekonomika nesusijusiomis priežastimis“, „neatskiriama susijęs su sportu siaurąja prasme“, t.y. pačia sporto esme. Tad, BT nuomone, remiantis ankstesne Teismo praktika, antidopingo taisyklės nepatenka į EBS 49 [56], 81 [101] ir 82 [102] str. taikymo sritį⁹⁷ (tiesa, PIT padarė išlygą, jog jei antidopingo taisyklės būtų diskriminuojančios, tuomet joms būtų taikomos Sutarties nuostatos⁹⁸). BT suabsoliutino „išimtinai sportinį“ antidopingo taisyklių pobūdį, nurodydamas, jog net šias taisykles pripažinus neproporcingomis, jos neprarastų minėto pobūdžio, tad jų teisėtumo nebūtų galima kvestionuoti remiantis konkurencijos teisės normomis⁹⁹ – BT „plačiai ir kilniai pritaikė vadinamąją „sporto išimtį“ Bendrijos teisės atžvilgiu“¹⁰⁰. Remdamasis minėtais argumentais, BT atmetė ieškovų skundą ir paliko galioti Komisijos sprendimą. Mažai įtikinantis BT

⁹² Sprendimo 72 punktas.

⁹³ Sprendimo 70-71 punktai.

⁹⁴ Byla T-313/02 *Meca-Medina ir Macjen prieš Komisiją* [2004] ETA II-3291. Sprendimo 62 punktas.

⁹⁵ Sprendimo 64-65 punktai. Pasak BT, *Wouters* nagrinėjamos taisyklės buvo susijusios su elgesiu rinkoje (ir taikytos ekonominei advokato veiklai), o *Meca-Medina* byloje – su elgesiu – dopingu, kurio esą negalima tapatinti su elgesiu rinkoje, tad šios taisyklės „taikomos sportinei veiklai, kuriai iš esmės nebūdingi ekonominiai motyvai“.

⁹⁶ Sprendimo 42 punktas.

⁹⁷ Sprendimo 47-48 punktai.

⁹⁸ Sprendimo 49 punktas.

⁹⁹ Sprendimo 55 punktas.

¹⁰⁰ Szyszczak, E. *European Law Review*, p. 102.

argumentavimas¹⁰¹ akademinėje bendruomenėje susilaukė daugiau aštrios kritikos¹⁰², nei pritarimo¹⁰³, ir apeliacine tvarka nagrinėdamas šį sprendimą, ETT pasinaudojo proga pasirinkti alternatyvų situacijos vertinimą.

3.2.3. Europos Teisingumo Teismo sprendimas

Nors ETT sprendime ir pakartojo esminius savo ankstesnės jurisprudencijos (nuo *Walrave* iki *Lethonen*) teiginius¹⁰⁴, tačiau, kaip pastabiai akcentuoja A. Vermeersch¹⁰⁵, įveda 2 naujus itin reikšmingus elementus.

Pirmoji inovacija – tvirtinimas, jog „vienintelė aplinkybė, jog taisyklė yra išimtinai sportinio pobūdžio, nereiškia, kad asmuo, vykdamas šia taisykle reglamentuojamą veiklą, ar institucija, kuri nustatė šią taisyklę, nepatenka į Sutarties taikymo sritį“¹⁰⁶ – įtvirtinama nuostata, jog išimtinai sportinis pobūdis *a priori* nereiškia, kad taisyklei netaikoma ES teisė (kitaip tariant, ši taisyklė gali turėti, nors ir netiesioginių, ekonominių pasekmių, implikacijų). Šis Teismo teiginys atspindi ES (sporto) teisės autoriteto S. Weatherill suformuluotą poziciją, kad žodis „išimtinai“ yra klaidinantis, nes abi sferos įprastai persidengia – dauguma sporto taisyklių yra ir sportinio pobūdžio, ir turi ekonominę poveikį¹⁰⁷. Nebent tokios *sensu stricto* žaidimo taisyklės, kaip nuošalės futbole, gali būti pripažintos „išimtinai“ sportinėmis; tačiau netgi tam tikro inventorius patvirtinimas gali turėti ekonominių pasekmių, nes, pvz., gali teikti pirmenybę tam tikram tiekėjui¹⁰⁸. Taip pat negalima atskirti ir dviejų teisinių sistemų – nustatytos Sutartimi („išorinė“ teisė) ir sukurtos sporto federacijų („vidinė“ sporto teisė) – jos taip pat persidengia (tai yra dauguma „vidinių“ sporto taisyklių gali būti vertinamos ES teisės požiūriu). Tad sferose, kur šios sistemos persidengia, sporto institucijos turi tik „sąlyginę“ (o ne absoliučią) autonomiją¹⁰⁹. Neabejotinai reikia sutikti su minėtu autoriumi, kad ši sprendimo dalis, kai atsisakoma *Walrave* „dviprasmybės“, yra ilgareikšmės svarbos¹¹⁰ (detalesnis sprendimo apibendrinimas pateikiamas šio str. 3.3 dalyje žemiau).

¹⁰¹ PIT pasikartodamas „neekonominę“ antidopingo taisyklių pobūdį akcentuoja net keletą kartų (pvz., 45, 47, 65 sprendimo punktai) – kaip ironiškai pastebi S. Weatherill, taip PIT „desperatiškai apgraibomis ieško formuluotės, kuri pagrįstų jo siūlomą takoskyrą tarp sporto ir ekonomikos“ (Weatherill, S. Anti-doping Rules and EC Law. *European Competition Law Review*, 2005, 26(7): 420).

¹⁰² P vz., žr.: Vermeersch, A. The European Union and the fight against doping in sport: on the field or on the sidelines? *Entertainment and Sports Law Journal*, April 2006: 8. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume4/number1/vermeersch/>; Weatherill, S. *European Competition Law Review*, 420-421; Volcker, B. S. Developments in EC competition law in 2004: an overview. *Common Market Law Review*. 2005, 42: 1697.

¹⁰³ Colomo, p. 5-6.

¹⁰⁴ Sprendimo 22-26 punktai.

¹⁰⁵ Vermeersch, A. *Journal of Contemporary European Research*, p. 243.

¹⁰⁶ Sprendimo 27 punktas.

¹⁰⁷ Weatherill, S. *The regulation of sport in the European Union*, p. 48-50.

¹⁰⁸ Szyszczak, E. *European Law Review*, p. 103.

¹⁰⁹ Weatherill, S. *The regulation of sport in the European Union*, p. 48-50.

¹¹⁰ *Ibid.*, p. 56.

Toliau tęsdamas savo argumentaciją, ETT pridūrė, kad „kai nagrinėjama sportinė veikla patenka į Sutarties taikymo sritį, dalyvavimo šioje veikloje sąlygoms¹¹¹ taikomi visi įpareigojimai, kylantys iš įvairių Sutarties nuostatų“ (vertimas ir paryškinimas – M. G.). Taigi šiems sąlygoms, kitaip tariant, reglamentuojančioms taisyklėms (šiuo atveju – antidopingo), taikytini ir konkurencijos teisės nustatyti reikalavimai¹¹².

BT poziciją, kad jei sporto taisyklei dėl jos išimtinai sportinio pobūdžio netaikomos laisvo judėjimo nuostatos (EBS 39 [45] ir 49 [56] str.), jai analogiškai netaikomos ir konkurencijos teisės normos¹¹³, ETT pripažino teisės klaida¹¹⁴. Tad ETT laikėsi požiūrio, jog laisvo judėjimo ir konkurencijos teisės taisyklės turi būti taikomos atskirai. Tai gali būti traktuojama kaip tvirtas konvergencijos atmetimas, tačiau S. Weatherill įtikinamai tvirtina, esama „pasekmių konvergencijos“ tarp šių taisyklių – jei taisyklė būtina veiksmingam sporto organizavimui, ji nepažeis bet kurios vidaus rinkos teisės normos (jei taisyklė atitinka laisvo judėjimo nuostatas, ji neprieštaraus ir konkurencijos teisei, ir atvirkščiai). Tad esama metodologinio panašumo, jog vyrauja bendra kryptis vidaus rinkos teisėje, kai Sutarties normos „švelninamos“ nurodant daugiau faktorių (bendrojo intereso priežastys), nei numato Sutarties leidžiančios nukrypti nuostatos (30 str., 46 str., 81 str. 3 d.) – tad šiuo aspektu sprendimas *Meca-Medina* byloje funkcionaliai gali būti gretinamas su *Bosman* ir *Deliège* sprendimais¹¹⁵.

Kitas svarbus sprendimo elementas – tai, jog Teismas taikė *Wouters* metodą¹¹⁶ (nors tai nėra absoliuti naujovė – šią formulę sportui jau buvo taikiusi Komisija – žr. šio str. 2.3 dalį aukščiau). Tad antidopingo taisyklės turi būti nagrinėjamos kontekstualiai.

Vertindamas bendrą kontekstą, kuriame taisyklės priimtose (ar turi pasekmes), ETT teigė, kad „bendras šių taisyklių tikslas [...] yra kova su dopingu, siekiant, kad sporto varžybos vyktų sąžiningai. Jis apima būtinybę užtikrinti sportininkams lygias galimybes, apsaugoti jų sveikatą, užtikrinti, kad varžybos vyktų sąžiningai ir objektyviai, bei apsaugoti etines vertybes sporte“¹¹⁷. Taip pat nustatė, kad šiam tikslui pasiekti sankcijos būtinos¹¹⁸. Teismas pripažino, kad šios taisyklės gali būti vertinamos kaip apeliančių judėjimo laisvę ribojantis įmonių asociacijos sprendimas, tačiau

---

¹¹¹ Oficialus lietuviškas tekstas, kai „conditions for engaging in it“ sutrumpintai verčiama „jai vykdyti“, straipsnio autoriaus nuomone, gana netikslus. Sąvoka „sąlygos“ čia svarbi – itin kritiškai šią Teismo formuluotę vertina G. Infantino (tuomet – UEFA Teisės skyriaus vadovas) – pasak jo, kadangi beveik visa sportinė veikla patenka į Sutarties taikymo sritį, o „sąlygos“ reiškia beveik visas sportą reguliuojančias taisykles, tokia „Teismo pozicija atidarys potencialių teisinių problemų „Pandoros skrynįą“. Šis autorius ironizuoja, kad išplėtus ES teisės taikymo ribas, pvz., netgi sankcijos perkelti komandą į žemesnę lygą arba atimti iš jos taškus galės būti kvestionuojami. (Infantino, G. *Meca-Medina: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport?*, p. 5-7. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://www.uefa.com/multimediafiles/download/uefa/keytopics/480391_download.pdf>.

¹¹² Sprendimo 28 punktas.

¹¹³ „teismo praktikos nustatyti principai, susiję su Bendrijos nuostatų laisvo asmenų judėjimo ir laisvės teikti paslaugas srityje taikymu sporto taisyklėms, taip pat galioja ir Sutarties nuostatoms dėl konkurencijos.“ (BT sprendimo 42 punktas).

¹¹⁴ Sprendimo 33 punktas.

¹¹⁵ Weatherill, S. *The regulation of sport in the European Union*, p. 62-64.

¹¹⁶ Sprendimo 42 punktas.

¹¹⁷ Sprendimo 43 punktas.

¹¹⁸ Sprendimo 44 punktas.

tai, kad tam tikras reguliavimas patenka į ES teisės taikymo sritį, *per se* nereiškia, jog jis būtinai su ja nesuderinamas. Todėl Teismas pažymėjo, jog antidopingo taisyklės „neturėtų būtinai būti su bendraja rinka nesuderinamu konkurencijos ribojimu EBS 81 straipsnio prasme, nes pateisinamos“ aukščiau nurodytu „teisėtu tikslu“ (tinkama varžybų eiga)¹¹⁹. Toliau vertinama, ar laikytasi proporcingumo principo – „taisyklėse nustatyti apribojimai neturi viršyti to, kas yra būtina tinkamai sporto varžybų eigai užtikrinti“¹²⁰. Išnagrinėjęs aptariamą bylos aplinkybes, ETT konstatavo, kad antidopingo taisyklės atitiko tikslą, t. y. nebuvo neproporcingos¹²¹. Tad Teismas nusprendė, jog antidopingo taisyklės (nors ir patenka į ES konkurencijos teisės taikymo sritį) dėl to, kad yra būtinos ir proporcingos siekiant tikslo, sąlygoto sporto prigimties, yra suderinamos su 81 [101] str. 1 d. Kitu atveju dar liktų galimybė jas vertinti pagal 81 [101] str. 3 d. – ar atitinka 4 kumuliatyvias sąlygas, kurioms esant taikoma išimtis (svarbus skirtumas ir tas, kad tokiu atveju įrodinėjimo našta tenka bylos šaliai).

Į ES konkurencijos teisės taikymo schemą (žr. šio str. 2.2 dalį aukščiau) įtraukus *Wouters* testą, ji atrodytų taip: 1) vertinama, ar sporto organizacijos yra ūkio subjektai (ūkio subjektų asociacijos); 2) nagrinėjama, ar esama konkurencijos ribojimo (pagal 81 [101] str. 1 d. ar piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi pagal 82 [102] str.) – taikomi *Wouters* principai (įvertinamas bendras kontekstas, taisyklių tikslas, ar ribojimai būtini ir proporcingi siekiant tikslo); 3) ar daroma įtaka prekybai tarp valstybių narių; 4) jei *Wouters* testas neigiamas, vertinama, ar tenkinamos 81 [101] str. 3 d. sąlygos¹²².

Ši schema suteikia pakankamai lankstumo vertinant sporto taisyklės konkurencijos teisės požiūriu – nekuriamas specifinis teisinis režimas sporto sričiai, o remiamasi ankstesne praktika. *Wouters* metodo taikymas įgalina Teismą įveikti sunkumus atskiriant sportinius ir ekonominius aspektus ir suteikia dvigubą pranašumą – sportinio pobūdžio taisyklės *a priori* nepašalinamos iš ES teisės taikymo srities, tačiau kartu atsižvelgiama į sporto ypatumus. Pasak M. Dougano, sprendimas *Meca-Medina* byloje bando nustatyti 81 [101] ir 82 [102] str. taikymo „išorines ribas“¹²³. Straipsnio autoriaus pastebi, šiuo sprendimu (ypač pabrėžtina aukščiau cituota sprendimo 27 punkto formuluotė) minėtos ribos nustatomos itin plačios.

Pastebėtina, jog, kaip ir Bendrajame Teisme, apeliančių skundas buvo atmestas (paliktas galioti Komisijos, kuri, nors ir „nedrąsiai“, laikėsi *Wouters* požiūrio, sprendimas), bet remiantis radikaliai skirtinga argumentacija – ko gero, dėl bylos svarbos tolesnei jurisprudencijai sporto srityje Teisingumo Teismas bylą išsprendė iš esmės, o negražino jos nagrinėti BT.

3.3. *Meca-Medina* sprendimo vertinimas ir reikšmė

¹¹⁹ Sprendimo 45 punktas.

¹²⁰ Sprendimo 47 punktas.

¹²¹ Sprendimo 54-55 punktai.

¹²² Plačiau žr. Commission of the European Communities. *The EU and sport: background and context*, p. 65-69.

¹²³ Dougan, M. Legal developments. *Journal of Common Market Studies*, 2005, 45: 98.

Dauguma mokslininkų šį sprendimą (tiesa, jis remiasi sprendimu *Wouters* byloje, o pastarasis buvo įvertintas gana priešaringai¹²⁴) sutiko entuziastingai. J. de Dios Crespo pateikia vaizdingą palyginimą: „Meca ir Majcen – Bosman verti įpėdiniai, o teismų praktikos prasme sūnūs pranoko tėvą“ (t.y. sprendimas netgi laikytinas reikšmingesniu už *Bosman* sprendimą)¹²⁵.

Negalima nesutikti su R. Siekmann – sprendimas iliustruoja, jog ETT tolydžio siaurina tarptautinių federacijų laisvę nustatyti savo teisės aktus ir politiką, o sporto specifiškumo sąvoka neturi būti interpretuojama per plačiai¹²⁶. Panaši ir S. Weatherill nuomonė – drąsus, bet užtikrintas sprendimo aiškinimas leidžia teigti, kad vadinamoji „išimtinai sportinio pobūdžio“ taisyklė buvo pašalinta kaip pagrindas suteikti taisyklėms, turinčioms ekonominių pasekmių, imunitetą nuo ES teisės taikymo¹²⁷. Vargu ar teisus A. Rincón, manantis, kad šiuo požiūriu Teismas įnešė netikrumo – esą „išimtinai sportinio pobūdžio“ taisyklė buvo pašalinta tik taikant konkurencijos teisės normas, o taikant laisvo judėjimo normas, jo manymu, „sporto išimtis“ išliks¹²⁸. Straipsnio autoriaus manymu, šis sprendimas neabejotinai įtakos ir laisvo judėjimo normų taikymą sporto sektoriui.

Vertinant sprendimą, esminis klausimas – ar jis padidino teisinį tikrumą? Atsakant į jį, pateiktinos dvi radikaliai priešingų nuomonių grupės – ES institucijų atstovų bei daugelio mokslininkų argumentai „už“ ir vienareikšmiškai kritiškas sporto institucijų vertinimas.

Priimtina Komisijos nuomonė, jog sprendimas padidino teisinį tikrumą dviem aspektais. Visų pirma, kaip minėta, aiškiai paneigė „išimtinai sportinio pobūdžio“ taisyklių kategorijos egzistavimą, t. y. nustatė aiškias sąlygas, kuomet ES konkurencijos teisė taikoma sporto taisyklėms. Antra, sprendimas suteikė metodologinę schemą, pagal kurią vertinama sporto taisyklių atitiktis EBS 81 [101] ir 82 [102] str.¹²⁹ Tokiai pozicijai pritaria ir akademikai – „tinkamai suformuluoti klausimai užima centrinę teisinės analizės vietą“¹³⁰, „trumpai tariant, keliant klausimą – ar taisyklės *reikalingos*?“¹³¹. Teisinio tikrumo principo užtikrinimas taikant ES konkurencijos teisės normas itin aktualus tapo nuo 2004 m. gegužės

---

¹²⁴ Nuomonių spektras pateikiamas Jones, A. and Sufrin, B. *EC Competition Law*. Oxford University Press, 2008, p. 263-267.

¹²⁵ de Dios Crespo, J. European law: two swimmers drown the “sporting exception“. *The International Sports Law Journal*, 2006, 3/4.

¹²⁶ Siekmann, R. C. R. The European Union and sport: law and policy. *An. Inst. de Ist. „G. Bari_iu” din Cluj-Napoca, Series Humanistica*, 2008, VI: 425.

¹²⁷ Weatherill, S. *The regulation of sport in the European Union*, p. 60.

¹²⁸ Rincón, A., 36.

¹²⁹ Commission of the European Communities. *The EU and sport: background and context*, p. 37.

¹³⁰ Weatherill, S. Anti-doping revisited – the demise of the rule of ‘purely sporting interest’? *European Competition Law Review*. 2006, 27 (12): 656.

¹³¹ Weatherill, S. *The regulation of sport in the European Union*, p. 67.

1 d., kai, remiantis *Reglamentu 1/2003*¹³², buvo pereita nuo vadinamosios leidimų sistemos (kuomet gavusi privataus asmens pranešimą Komisija priimdavo sprendimą suteikti ar ne išimtį pagal 81 str. 3 d. – keletą kartų šia galimybe buvo pasinaudojusios ir sporto organizacijos) prie tiesiogiai taikomos išimties sistemos, kai ūkio subjektai privalo patys įvertinti, ar jų praktika neprieštarauja ES konkurencijos teisei, t.y. ar taisyklės sudaro sportinės veiklos tikslo ir prigimties pačią „šerdi“ (ją ginti yra pagrįsta sporto federacijų užduotis)¹³³. Kita vertus, juokaudamas, kad du plaukikai „paskandino“ „sporto išimtį“, J. de Dios Crespo atkreipia dėmesį, jog šis „labai svarbus pokytis pagaliau privers sporto federacijas parodyti santūrumą ir nuosaikumą tiek priimant savo reglamentus, tiek įgyvendinant tokias taisykles“¹³⁴.

Kita, priešinga nuomonė (tiesą sakant, gana subjektyvi, nes pagrįsta savų interesų gynimu) – Teismas nesistengė aiškiau apibrėžti sporto išimties, pasuko priešinga kryptimi, kuri, tikėtina, tik padidins teisinį netikrumą. Esą Europos politiniai lyderiai turi paaiškinti sporto specifiškumo reikšmę ir „nuspręsti, kad šis teisinis aktyvumas nuėjo per toli“, o ateityje „normalios“ sporto institucijų reguliavimo funkcijos pereis institucijoms Briuselyje ar Liuksemburge. Tad šis sprendimas sporto institucijų įvertintas kaip „žingsnis atgal“, „galimas piktnaudžiavimas ES teisine sistema“¹³⁵.

Neabejotina, jog šis sprendimas davė impulsą diskusijai dėl sporto sektoriaus reguliavimo modernizavimo ir ateities reformos gairių apibrėžimui – Komisija parengė *Baltąją knygą dėl sporto*. Jau minėtame *Baltąją knygą* lydinčiame darbiniam dokumente išskirtinai daug dėmesio skirta Komisijos ir Teismo praktikos taikant ES konkurencijos teisę sporto sričiai apibendrinimui¹³⁶. Svarbu tai, kad *Meca-Medina* byloje suformuluoti principai šiame dokumente retrospektyviai teoriškai pritaikomi situacijoms, kurias Komisija ar ETT jau yra įvertinusi (kaip minėta, didelė dalis ankstesnių bylų buvo išspręsta taikant laisvo judėjimo, o ne konkurencijos, teisės nuostatas) – taip siekiama bent apytikriai suskirstyti sporto taisykles į 2 grupes: 1) kurios, tikėtina, nepažeidžia EBS 81 ir 82 str. (atitinka *Wouters* testą); 2) kurių suderinamumas su 81 ir 82 str. „problematiškas“, bet jos gali būti

---

¹³² *Reglamentas Nr. 1/2003 dėl normų, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo*[2003] OJ L1/1. 2 punktas.

¹³³ Szyszczak, E. *Competition Law: Governing Body Rules and their Consistency with EU Law. World Sports Law Report*, 2006, August, 3: 3.

¹³⁴ de Dios Crespo, J.

¹³⁵ Infantino, G., p. 8-11. Savo sutrumpintoje pranešimo versijoje jis pasisakė dar aštriau – „tamsuoliškas sprendimas turės sukrečiančias pasekmes sportui“, konkurencijos teisės taikymas „tampa žaidimų aikštele advokatams ir košmaru sporto institucijoms bei administratoriams“ ir pan.

¹³⁶ Commission of the European Communities. *The EU and sport: background and context*, p. 35-40; 63-99 (priedas „Sportas ir ES konkurencijos taisyklės“). Šio priedo santrauką taip pat žr. Kienapfel, P. and Stein, A. *The application of Articles 81 ir 82 EC in the sport sector. Competition Policy Newsletter*, 2007, 3: 6-14.

pateisintos esant sąlygoms, nustatytoms 81 str. 3 d. ir 82 str.¹³⁷ Panašią retrospektyvią analizę pateikia ir S. Weatherill¹³⁸. Kartu akcentuotina, jog tikslus skirstymas neįmanomas, nes skiriasi taisyklių kontekstas (jis gali varijuoti priklausomai nuo sporto šakos, valstybės narės etc.), taip pat kiekvieną kartą vertinamas proporcingumas.

Sprendimas *Meca-Medina* byloje neabejotinai reikšmingas ES (sporto) teisės sklaidai, daugelio autorių įvardijamas kaip „žymus“ („gairė“)¹³⁹ – tai akcentuoja ne tik akademinė bendruomenė, bet ir patys praktikai¹⁴⁰. Sprendimo vertinimą galima reziumuoti garsaus sporto bylų advokato J. L. Dupont, atstovavusio ir J. M. Bosman, žodžiais: „tai žymi byla, kuri pagaliau suteikia sporto pasauliui svarią ir racionalią priemonę priimant ir įgyvendinant savo taisykles: *Wouters* kriterijai dabar taikomi sporto federacijoms“, o tai suteikia nuoseklų konceptualų pagrindą ateities bylų sprendimui¹⁴¹.

3.4. *Post Meca-Medina* jurisprudencija ir ateities tendencijos

Kaip minėta, sprendimu *Meca-Medina* byloje Teismas parodė, jog Europos teisė taikytina kur kas platesniam aplinkybių spektrui, nei manyta, įskaitant BT ir Komisiją, iki tol¹⁴².

Charleroi byla (išbraukta iš registro susitarus FIFA ir futbolo klubams) – tai dar vienas „priminimas sporto federacijoms, kad jų geidžiama visiška nepriklausomybė nuo viešosios valdžios yra sunkiai pasiekiamas“¹⁴³. Kad konkurencijos teisės taikymas sporto sektoriui – „niekad nesibaigianti istorija“, cituotame straipsnyje dar 2002 m. taikliai pastebėjo A. Egger ir C. Stix-Hackl. Europos profesionalus futbolą vis dar gali būti apibūdinamas teisinio netikrumo kategorija¹⁴⁴, daugelis UEFA ir FIFA taisyklių ateityje gali būti ginčijamos Europos Sąjungos Teisingumo Teisme: dabartinė, nors ir su „post-Bosman“ modifikacijomis,

¹³⁷ Pirmajai grupei priskiriamos taisyklės: „žaidimo taisyklės“; atrankos į sporto varžybas taisyklės; „namų ir išvykos“ rungtynių taisyklė; kelių komandų nuosavybę draudžianti taisyklė; nacionalinių rinktinių sudarymo taisyklės; antidopingo taisyklės; taisyklės, nustatančios perėjimo periodus. Antroji grupė: taisyklės, kuriomis siekiama apsaugoti sporto federacijas nuo konkurencijos; taisyklės, nesuteikiančios galimybės peržiūrėti federacijų taisykles įprastiniame teisme; tautybės reikalavimai klubams; perėjimus reguliuojančios taisyklės (išskyrus nustatančias periodus); taisyklės, reguliuojančios antrines sporto atžvilgiu profesijas. *Ibid.*, p. 39-40; 70-77.

¹³⁸ Weatherill, S. *The regulation of sport in the European Union*, p. 64-67.

¹³⁹ Kadangi ES teisė oficialiai nepripažįsta precedento teisės, tolesnei praktikai svarbūs sprendimai įvardijami „landmark decision“.

¹⁴⁰ Skouris, V. Teisingumo Teismo raida ir veikla 2006 m. *Europos Bendrijų Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2006 m.* Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007, p. 31-32; Kūris, P. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo veiklos aktualijos. *Jurisprudencija*. 2007, 7(97): 9.

¹⁴¹ Update--The Meca-Medina Case. *The International Sports Law Journal*, 2006, 3/4.

¹⁴² Faull, J. & Nikpay, A. *The EC Law of Competition*. Oxford University Press, 2008, p. 186.

¹⁴³ García, B. From regulation to governance and representation: agenda-setting and the EU's involvement in sport. *Entertainment and Sports Law Journal*, 2007, July: 10. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume5/number1/garcia/>>.

¹⁴⁴ Martins, R. B. Regulation of Professional Football in the EU: The European Social Dialogue as a basis for the creation of legal certainty. *EU, Sport, Law and Policy. Regulation, Re-regulation and Representation*. Cambridge University Press, 2009, p. 317-338.

žaidėjų perėjimo sistema (perėjimo mokesčiai, riboti perėjimo langai), taisyklės, ribojančios, kiek kartų per sezoną žaidėjas gali keisti klubą, netgi taisyklė, nurodanti pareigą išleisti žaidėjus į tarptautines varžybas (nors ir reformuota po *Charleroi* atvejo)¹⁴⁵. Atsižvelgiant į „sporto išimties“ atsisakymą, galimos pačios netikėčiausios situacijos, kai sporto organizavimo taisyklės bus kvestionuojamos dėl jų galimo nesuderinamumo su ES konkurencijos teisės reikalavimais.

---

¹⁴⁵ Dixon, D. The Long Life of Bosman – A Triumph of Law over Experience. *Entertainment and Sports Law Journal*, 2008 January: 20. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume6/number2/dixon/>>.

IŠVADOS

1. Konkurencijos teisės taikymo sporto organizavimo taisyklėms jurisprudencijos raida tapo dinamiška tik po pirmojo ETT sprendimo *Meca-Medina* byloje (2006 m.).
2. Sprendimas *Meca-Medina* byloje – svarbus jurisprudencijos posūkio taškas, kai buvo atmesta “išimtinai sportinio pobūdžio taisyklių”, kurios *a priori* nepatenka į Sutarties taikymo sritį, teorija. Tad jis neabejotinai sumažino galimybes remtis sporto specifiškumo kategorija siekiant pašalinti sporto taisykles iš ES teisės taikymo apimties – ETT „nužudė“ taip vadinamą „sporto išimtį“. Kita vertus, *Meca-Medina/Wouters* formulės taikymas palieka galimybę atsižvelgti ir į sporto ypatumus, jų nepaneigia.
3. Teismas paneigė iki tol sporto valdyje vyravusią sporto institucijų savireguliacijos paradigmą. Sporto institucijos turi ne absoliučią, o tik sąlyginę autonomiją nustatyti sporto organizavimo taisykles. T. y. ši autonomija turi būti įgyvendinama laikantis sąlygų – *inter alia*, ES konkurencijos teisės normomis nustatytų reikalavimų.
4. Tikrinant, ar sporto institucijų praktika atitinka 81 [101] str. reikalavimus, ši patikra atliekama ne abstrakčiai, bet pripažįstant konkretų kontekstą, kuriame sportas organizuojamas. *Meca-Medina* modelis įgalina pasverti sporto taisyklėmis siekiamus tikslus, įvertinti, ar taisyklių sąlygoti ribojimai būtini ir proporcingi šių tikslų atžvilgiu.
5. Neabejotina, jog sprendimas išplėtė ne tik ES konkurencijos teisės, bet ir laisvo judėjimo taisyklių taikymo sporto sektoriui ribas. Teismas įtvirtino nuostatą, kad jei sportinei veiklai taikoma *Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo* (t. y. veikla yra ekonominio pobūdžio), tai Sutarties reikalavimai taip pat taikomi ir iš esmės visoms sąlygoms, kurios nustatomos dalyvavimui šioje veikloje.
6. Sprendimo *Meca-Medina* byloje reikšmė nekvestionuotina, jo vertinimas, atsižvelgiant į vertintojų (ypač sporto organizacijų) interesus, ambivalentiškas, nustatyta gana aiški sporto taisyklių suderinimumo su konkurencijos teisės normomis analizės metodologija (schema), bet paliktas atviras kelias tolesnei jurisprudencijos sklaidai, nes kiekviena sporto organizavimo taisyklė reikalauja atskiros, individualios kontekstinės teisinės analizės. Bendrųjų universalių ES konkurencijos teisės taikymo sportui gairių nubrėžti neįmanoma, tad *ad hoc* požiūris išliks ir ateityje.

7. Aktualiausia praktika (*Piau, Charleroi* bylos) rodo akivaizdžią tendenciją, jog sporto taisyklių peržiūra gana intensyviai vyks ir toliau – bylų, kurios bus sprendžiamos taikant ES konkurencijos teisę sporto sektoriui (ypač tų, kuriose bus nagrinėjamos sporto federacijų autonomijos kurti atskiras sporto šakas reguliuojančias taisykles ribos), tik daugės.
8. Suteikdama daugiau teisinio tikrumo, naujausia jurisprudencija padeda konsoliduoti ir išaiškinti įvairių sporto sektoriuje dalyvaujančių šalių teises ir pareigas pagal ES konkurencijos teisę, teikia impulsą sporto institucijoms reformuoti ir modernizuoti jų nustatytas taisykles („vidinę“ teisę), o naujai priimamas kruopščiau įvertinti ES teisės reikalavimų atžvilgiu.

LITERATŪRA

1. *Europos Bendrijos Steigimo Sutartis*. Valstybės žinios. 2004, Nr. 2-2.
2. *Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį*. [2007] OL C 306/01.
3. Commission of the European Communities. *Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework – Helsinki report*, COM(1999) 644 final, December 10, 1999. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.sportdevelopment.org.uk/helsinkiireport.pdf>>.
4. *Declaration on Sport, annexed to the final act of the Treaty of Amsterdam*. [1997] OJ C 340. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html#0136040046>>.
5. European Parliament. Working Paper *Professional sport in the internal market* (project No. ip/a/imco/st/2005-004). [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://www.europarl.europa.eu/comparl/imco/studies/0509_study_sport_en.pdf>.
6. Europos Bendrijų Komisija. *Baltoji knyga dėl sporto*, COM(2007) 391 galutinis, liepos 11, 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/sport/whitepaper_lt.pdf>.
7. Europos Ekonominės Bendrijos Tarybos 1962 m. vasario 21 d. *Reglamentas Nr. 17 Pirmasis reglamentas, kuriuo įgyvendinami Sutarties 85 ir 86 straipsniai*. [1962] OL 013.
8. Europos Tarybos *Reglamentas Nr. 1/2003 dėl normų, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo* [2003] OJ L1/1.
9. Europos Parlamento ir Tarybos *direktiva 2006/123/EB 2006 m. gruodžio 12 d. dėl paslaugų vidaus rinkoje*. [2006] OL L376/36.
10. Recommendation No. R (92) 13 rev of the Committee of Ministers to Member States on the revised European sports charter (*Council of Europe's European Sports Charter*), 2001. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(92\)13&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC7](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(92)13&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC7)>.
11. The European Council, *Declaration on the specific characteristics of sport and its social function in Europe, of which account should be taken in implementing common policies* OJ
12. European Commission, Directorate-General X. *The European Model of sport*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.sport-in-europe.com/SIU/HTML/PDFFiles/EuropeanModelofSport.pdf>>.
13. IP/99/133 *Commission debates application of its competition rules to sports*. Brussels, February 24, 1999. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/99/133&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.
14. IP/99/965 *Limits to application of Treaty competition rules to sport: Commission gives clear signal*. Brussels, December 9, 1999. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/99/965&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.
15. IP/01/314 *Outcome of Discussion between the Commission and FIFA/UEFA on FIFA Regulations on International Football Transfers*. Brussels, 5 March, 2001. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/01/314|0|AGED&lg=EN&display=>>.
16. IP/02/824 *Commission closes investigations into FIFA regulations on international football transfers*. Brussels, June 5, 2002. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/02/824&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.
17. *Regulations on the Status and Transfers of players*, October, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://www.fifa.com/mm/document/affederation/federation/01/24/fifastatuten2009_e.pdf>.
18. Byla T-313/02 *Meca-Medina ir Macjen prieš Komisiją* [2004] ETA II-3291.
19. Byla C-519/04 P *Meca-Medina ir Macjen prieš Komisiją* [2006] ETA I-6991.
20. Case 13/76 *Donà* [1976] ECR 1333.

21. Case 36/74, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale* [1974] ECR 1405.
22. Case 41/90, *Klaus Höfner and Fritz Elser v. Macroton GmbH* [1991] ECR I-1979.
23. Case C-176/96 *Lehtonen en Castors Canada Dry Namur-Braine v Fédération royale belge des sociétés de basketball* [2000] ECR I-2681.
24. Case C-415/93 *Union Royale Belge Societes de Football Association and others v. Bosman* [1995] ECR I-4291.
25. Case C-63/93 *Duff* [1996] ECR I-569.
26. Case COMP/37.806 *ENIC v. UEFA*.
27. Case COMP/38.158 *Meca-Medina et Majcen v. CIO*.
28. Case IV/33.384 and IV/33.378 *Distribution of package tours during the 1990 World Cup*. [1992] OJ L 326/31.
29. Cases C-51/96 and C-191/97 *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées e.o.* [2000] ECR I-2549.
30. Case C-250/92 *Goettrup-Klim e.o. Grovwareforeninger v Dansk Landbrugs Grovvareselskab AMBA* [1994] ECR I-5641.
31. Case C-309/99 *Wouters e.o. v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten* [2002] ECR I-1577.
32. *Opinion of Advocate General Cosmas* in Cases C-51/96 and C-191/97 *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées e.o.* [2000] ECR I-2549.
33. *Opinion of Advocate General Lenz* in Case C-415/93 *Union Royale Belge Societes de Football Association and others v. Bosman* [1995] ECR I-4291.
34. *Opinion of Advocate General Alber* in Case C-176/96 *Lehtonen en Castors Canada Dry Namur-Braine v Fédération royale belge des sociétés de basketball* [2000] ECR I-2681.
35. Arnaut J. *Independent European Sport Review*, 2006. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.independentfootballreview.com/doc/A3619.pdf>>.
36. Arnedt, R. B. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman. *Emory International Law Review*. 1998, 12(2): 1091-1130.
37. Barnard, C. *Europos Sąjungos materialinė teisė*. T. 1. Vilnius: Eugrimas, 2005.
38. Beloff, M. *The Canniness Of The Long Distance Swimmers: The far-reaching effects of Meca-Medina on European Sports rules*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.blackstonechambers.com/document.rm?id=214>>.
39. Colomo, P. I. The Application of EC Treaty Rules to Sport: the Approach of the European Court of First Instance in the Meca Medina and Piau cases. *Entertainment and Sports Law Journal*, January 2006. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume3/number2/colomo/>>.
40. de Dios Crespo, J. European law: two swimmers drown the “sporting exception“. *The International Sports Law Journal*, 2006, 3/4.
41. Dimitrakopoulos, D. G. More than a market? The regulation of sport in the European Union. *Government and Opposition*. 2006, 41 (4): 561-580.
42. Dixon, D. The Long Life of Bosman – A Triumph of Law over Experience. *Entertainment and Sports Law Journal*, January 2008. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume6/number2/dixon/>>.
43. Dougan, M. Legal developments. *Journal of Common Market Studies*, 2005, 45: 89-107.
44. Egger, A. and Stix-Hackl, C. Sports and Competition Law: a Never Ending Story? *European Competition Law Review*, 2002, 23(2): 81-91.
45. Faull, J. & Nikpay, A. *The EC Law of Competition*. Oxford University Press, 2008.
46. García, B. From regulation to governance and representation: agenda-setting and the EU’s involvement in sport. *Entertainment and Sports Law Journal*, 2007, July: 10. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume5/number1/garcia/>>.
47. García, B. The Independant European Sport Review: Half Full or Half Empty? *Entertainment and Sports Law Journal*, January 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume4/number3/garcia/>>.

48. Gregory, J. From Rio to Meca: another step on the winding road of competition law and sport. *Cambridge Law Journal*. 2005, 64(1): 51-54.
49. Infantino, G. *Meca-Medina: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://www.uefa.com/multimediafiles/download/uefa/keytopics/480391_download.pdf>.
50. Irving, J. G. Red card: The battle over European Football's Transfer System. *University of Miami Law Review*. 2002, 56(3): 667-725.
51. Jones, A. and Sufrin, B. *EC Competition Law*. Oxford University Press, 2008.
52. Kienapfel, P. and Stein, A. The application of Articles 81 ir 82 EC in the sport sector. *Competition Policy Newsletter*, 2007, 3: 6-14.
53. Kūris, P. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo veiklos aktualijos. *Jurisprudencija*. 2007, 7(97): 7-16.
54. Martins, R. B. Regulation of Professional Football in the EU: The European Social Dialogue as a basis for the creation of legal certainty. *EU, Sport, Law and Policy. Regulation, Re-regulation and Representation*. Cambridge University Press, 2009, p. 317-338.
55. Media Release *Sport should not be ruled by judges*, 2007-05-09. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://www.uefa.com/newsfiles/536655.pdf>>.
56. Noll, R. G. Competition policy in European sports after the Bosman case. *Competition policy in professional sports. Europe after the Bosman case*. Standaard Editions Ltd, 1999, p. 17-44.
57. Norkus I. *Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2001.
58. Papaloukas, M. *Policy, European sports law and lex sportiva*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://ssrn.com/abstract=1357783>>.
59. Parrish, R. *Sports law and policy in the European Union*. Manchester University Press, 2003.
60. Parrish, R. The Birth of European Union Sports Law. *Entertainment Law*, 2003, 2(2): 20-39.
61. Rincón, A. EC Competition and Internal Market Law: On the Existence of a Sporting Exemption and its Withdrawal. *Journal of Contemporary European Research*. 2007, 3(3): 224-237.
62. Siekmann, R. C. R. *The European Union and sport: is sport "special" in EU law and policy?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://sportslaw.ru/data/files/siekmann.doc>>.
63. Siekmann, R. C. R. The European Union and sport: law and policy. *An. Inst. de Ist. „G. Bari_iu” din Cluj-Napoca, Series Humanistica*, 2008, VI: 423-426.
64. Skouris, V. Teisingumo Teismo raida ir veikla 2006 m. *Europos Bendrijų Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2006 m.* Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007, p. 9-48.
65. Szyszczak, E. Competition and sport. *European Law Review*, 2007, 32: 95-110.
66. Szyszczak, E. Competition Law: Governing Body Rules and their Consistency with EU Law. *World Sports Law Report*, 2006, August, 3: 1-3.
67. Szyszczak, E. Is sport special? *The regulation of sport in the European Union*. Edward Elgar Publishing Ltd, 2007, p. 3-47.
68. Update--The Meca-Medina Case. *The International Sports Law Journal*, 2006, 3/4.
69. Van den Bogaert, S. and Vermeersch, A. Sport and the EC Treaty: a tale of uneasy bedfellows? *European Law Review*. 2006, 31: 821-840.
70. Van den Bogaert, S. and Vermeersch, A. Sport in the European Constitution: All sound and no fury? *Maastricht Faculty of Law Working Paper* 2005/8. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=6853>>.
71. Vermeersch, A. All' Fair in Sport and Competition? The Application of EC Competition Rules to Sport. *Journal of Contemporary European Research*. 2007, 3(3): 238-254.
72. Vermeersch, A. The European Union and the fight against doping in sport: on the field or on the sidelines? *Entertainment and Sports Law Journal*, April 2006. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <<http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume4/number1/vermeersch/>>.
73. Volcker, B. S. Developments in EC competition law in 2004: an overview. *Common Market Law Review*. 2005, 42: 1691-1736.
74. Wathelet, M. *Sport governance and EU legal order: present and future*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-08]. <http://www.ielaws.com/Wathelet_EN.pdf>.

75. Weatherill, S. Anti-doping revisited – the demise of the rule of ‘purely sporting interest’? *European Competition Law Review*. 2006, 27 (12): 645-657.
76. Weatherill, S. Anti-doping Rules and EC Law. *European Competition Law Review*. 2005, 26(7): 416-421.
77. Weatherill, S. On overlapping legal orders: what is the “purely sporting” rule? *The regulation of sport in the European Union*. Edward Elgar Publishing Ltd, 2007, p. 48-78.